

“...Sizin, Allah’ın Elçisi’ne eziyet etmeniz doğru olmadığı gibi kendisinden sonra zevcelerini nikâhlamanız da ebediyen câiz değildir. Çünkü bu Allah nezdinde büyük bir günahdır.”

(Ahzab, 33/53)

E. MÜMİNLERİN HZ. PEYGAMBER’İN HANIMLARI İLE İLİŞKİLERİNDE ÂDÂBİ

Kanunlar, ahlaki yasalar ve âdâb-ı muâşeret insanlar içindir. Kendi davranışlarını kontrol altına alamayanları kontrol altında tutmak ve aşırılıklarına mani olabilmek içindir. Çünkü istisnasız, tüm insanlar beşerdirler. En güzel kıvamda, en güzel yapıda, en güzel suret ile “Ahsen-i takvim” üzere yaratılmış da olsalar “İnsan,” insandır. Zira “Eşref-i mahlûkat” olan beşer aynı zamanda hata ve nisyân ile de maluldür... Fıtraten sahip olduğu bu güzel nitelik ve özelliklerini geliştirme, yüceltme, hatta meleklerden de üste çıkarma kabiliyetine sahip olduğu gibi, yeryüzünü ifsat etme; karada, denizde ve havada fesat çıkarma kabiliyet ve gücüne de sahiptir. Hem cinslerine faydalı olabileceği gibi aşırı derecede zarar verme yetisi de vardır. Hâsıl-ı kelâm, insan aklın, ilmin ve ibadetlerin kontrolünden çıktığı zaman insan olmaktan da çıkar. Bu yüzden peygamberler ve peygamberlerin hanımları, çocukları da olsa İlahi yasalarla korunmaya muhtaçtırlar.

Denilebilir ki, bu ilahi yasalar öncelikle insanları insanlara karşı korumak içindir. Halis, muhlis, gerçek mü’minleri ise hata yapmaktan korumak içindir. Özellikle topluma en büyük hizmeti veren o sebeple de en büyük saygıyı hak eden büyüklere karşı nezaketsizliklerin önüne geçmek içindir. Hiç şüphesiz toplumda en büyük saygıyı hak edenlerin başında peygamberler gelir. Sonra âlimler, sonra salihler ve kahramanlar...

Allah Teâlâ buyuruyor ki:

النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ

“Peygamber mü'minlere kendi canlarından daha değerlidir. Onun hanımları, mü'minlerin anneleridir.”¹

Âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Muhammed (sav), aynı zamanda mü'minlerin babaları mesâbesindedir.² Canlarından daha kıymetli, müştereken bütün Müslümanların aile reisidir. Hanımları ise, genel anlamda mü'minlerin analarıdır.

Allah Teâlâ Ahzab suresinde şöyle buyurmuştur: *“Peygamber mü'minlere kendi canlarından daha değerlidir. “Onun hanımları, mü'minlerin anneleridir.”³*

Ayetin, bilhassa ikinci kısmında ise: *“Onun hanımları, mü'minlerin anneleridir,”⁴* sözü sebebiyle bu ayet ile konuya başlamak istiyoruz.

Hz. Peygamber'in hanımları, hangi bakımdan mü'minlerin anneleridir? Sosyal ve hukuki ilişkilerde de mü'minlerin anneleri gibi midirler? Bu bahiste bu ve benzeri sorulara cevap bulmaya çalışacağız.

İlim adamlarının hemen hepsi, Zevcât-ı Tahirât'ın, mü'minlerin gerçek manada anneleri olmadığı; ancak 'saygıdeğer olmaları ve nikâhlarının haramlığı bakımından mü'minlerin anneleri mesabesinde' olduğu fikrinde birleşmişlerdir.⁵ Çünkü onlar, Allah'ın Elçisinin “Ehl-i Beyt”idir, onun namuslu, iffetli ve muhterem eşleridir. Onlara saygı Rasûl'e saygıdır; onlara saygısızlık ise, Allah'ın elçisine dolayısıyla Allah'a saygısızlık addedilmiştir. Rasûlullah'ın vefatından sonra mü'minlerin onlarla evlenmeleri ise, haramdır; onlar bu zaviyeden de mü'minlerin anneleri gibidirler.

Fakat hukuki ve beşeri ilişkiler açısından onlarla ilişkiler, bir insanın öz annesi ile ilişkisi gibi olamaz elbet. Zira onlar, saygı ve nikâhlarının yasak olması açısından mü'minlerin annelerine benzetilirken, daha sonra getirilen “Hicap Ayeti”⁶ ile de mahremiyet ve hukuk açısından onlardan farklı oldukları beyan edilmiştir. Yani

¹ Ahzab, 33/6.

² Hz. Peygamber'in: *“Ben size her şeyi öğreten babanız gibiyim.”* (bkz. Ebû Dâvûd, Tahâret, 4, 8, H., I/18 Hadis-i şerifleri ile, İbn Mes'ud'un, şeklindeki kıraatı bu görüşü te'yid etmektedir. (Bkz. Ebû Bekr Abdullah b. ebi Dâvud Süleyman b. el-Eş'as es-Sicistânî, *Kitâbu'l-Mesâhif*, Mısır, 1936, s. 204.)

³ Ahzab, 33/ 6.

⁴ Ahzab, 33/ 6.

⁵ Cassas, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, III/355; Âlûsî, *Rûhu'l-Maâni*, VII/9.

⁶ Bu ayetten kastımız, aşağıda görüleceği üzere Ahzab suresinin 59. Ayetidir.

mü'minlerin öz anneleri gibi olmadıkları söylenmiştir.⁷ O sebeple Hz. Peygamber'in eşleriyle sosyal ilişkiler edeb açısından öz anne ile ilişkiler gibi olmamalıdır. Zira söz konusu ayet böyle bir ilişkiye müsaade etmemektedir!

“Hicap”la ilgili ayetler gelmeden önce Rasûlullah'ın hanımları ile mü'minlerin ilişkileri nasıldı, bu konuda bir düzenlemeye ihtiyaç var mıydı? Öncelikle bu konuya açıklık getirmek, sonra da asıl konuya geçmek istiyoruz.

1. Hicap (Örtünme) Âyeti Gelmeden Önceki Durum

Hicap âyeti gelmeden önce mü'minler, -yukarıda da değinildiği gibi- eski âdetleri üzere Nebî'nin (sav) evine izinsiz olarak girip çıkıyorlar, zevcât-ı tâhiratla sohbet ediyorlar, bazen de onlarla birlikte aynı sofraya oturup yemek dahi yedikleri oluyordu. Onlar da sahabenin hiçbirisinden çekinme, kaçınma lüzumunu hissetmiyorlardı.⁸

Bu ilişkiler normal olarak bu şekilde devam ederken, bazen de Rasûlullah'ın -gayr-ı ihtiyarî de olsa- hoşlanmadığı, ufak-tefek, nâhoş olaylar da olmuyor değildi. Meselâ:

Bir gün Rasûlullah evinde, hanımlarıyla beraber yemek yerken, tesadüfen yanlarına gelen Hz. Ömer de dâvetlerine uyararak oturmuş, beraber yemek yiyorlardı. Biliyoruz ki, Hz. Ömer Hafsa'nın babası ve Resûlullah'ın kayın babasıdır. Aynı kaba uzanan Hz. Âişe (ra)'nin eli gayr-ı ihtiyarî olarak Hz. Ömer'in eline değmiş, Hz. Peygamber de bunu görmüştü. Onlarsa bunun hiç farkında değildiler. Buna rağmen Rasûlullah (sav) bu manzaradan hoşlanmamış olacak ki, eşini kıskanma duygusu sebebiyle gördüğü bu duruma çok üzölmüştü.⁹

Ayrıca “Cilbab Ayeti”¹⁰ gelmeden önce, Hz. Peygamber'in hanımlarıyla diğer kadınlar ve câriyeler arasında giyiniş bakımından pek fazla bir fark mevcut değildi. Onlar da geceleri def'i hâcet için dışarı çıktıkları zaman -özel kıyafetleriyle tanınma durumları olmadığı için- bazan, câriye zannıyla kötü insanların sataşmalarına ma'rûz kalabilirlerdi.¹¹ Bilhassa bu serbest davranışlardan endişe duyan Hz.

⁷ Neseî, *Medârik*, III/294.

⁸ İbn Kesîr, *Tefsir*, III/505.

⁹ İbn Kesîr, *Tefsir*, III/505.

¹⁰ “Ey Peygamber! Hanımlarına, kızlarına ve mü'minlerin kadınlarına söyle, dışarı çıkarırken cilbablarını üzerlerine alsınlar. Böyle yapmaları, onların tanınmaları ve eziyet görmemeleri için en uygun bir tedbirdir. Allah çok bağışlayıcıdır çok merhametlidir.” (Ahzab, 33/59) Geniş bilgi için bkz. M. Zeki Duman, *Kur'an-ı Kerim'de Örtünmenin Sınırları*, İpek Yayınları, İstanbul, 2010.

¹¹ Kurtubî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, XIV/227.

Ömer, Rasûlullah'a: "Yâ Rasûlallah, yanlarına insanların temizleri de, bozukları da girip çıkıyorlar. Hanımlarınıza söylemeniz de örtünmeler"¹² diyor ve bu konuda Cenâb-ı Hak'ın mutlaka bir emri ilâhisini bekliyordu. Nitekim "İfk hadisesi" de Hz. Ömer'in endişesinin yersiz olmadığı ve "Yâ Rasûlallah, yanlarına insanların temizleri de, bozukları da girip çıkıyorlar..." sözünün ne kadar yerinde olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Yukarıda anlatılmıştı, Hz. Zeynep için verdiği düğün yemeğinde, yemek yenildikten sonra herkesin kalkıp gitmesi gerekirken, üç kişinin Zeyneb'in odasında sohbete dalmaları ve benzeri destursuz hareketler de Rasûlullah'ı iyice üzmekteydi.

Hatta İbn Atiyye ve Kurtubî'nin naklettiklerine göre, Talha b. Ubeydullah, sırdaşlarından birine: "Rasûlullah öldükten sonra Âişe'yi ben nikâhlamak istiyorum." demişti.¹³ Bunu işitince Rasûlullah (sav) çok üzüldü! Daha hayatta iken hanımları hakkında konuşuluyordu. İşte, nadir de olsa sahabilerden bazılarının böylesine hoş olmayan düşünce ve sözlerine son vermek Rasûlü'nün incitilmesine fırsat vermemek amacıyla Yüce Allah, "Hicap ayetleri" adı verilen ayetlerini inzal etti.¹⁴

Aşağıda metnini ve mealini nakledeceğimiz bu ayetler indirildikten sonra nikâh düşen sahabilerin, artık Hz. Peygamber'in hanımlarıyla vicahen/yüzyüze görüşüp konuşmaları ve vefatından sonra da onlarla evlenmeleri ebediyen yasak edilmiş oldu.

İşte, az da olsa yaşanan böylesi nahoş durumlar, her namuslu erkek gibi ruhunda kıskançlık (eşini başka erkeklerden sakınma) duygusu bulunan Nebi'yi de çok, hem de pek çok rahatsız ediyordu. Fakat hayâ edip kimseye de bir şey söylemiyordu. Sahabeyi incitmekten çekiniyordu.

وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تُنكِحُوا أَرْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَلِكَ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ

عَظِيمًا

"...Sizin, Allah'ın Elçisi'ne eziyet etmeniz doğru olmadığı gibi kendisinden sonra zevcelerini nikâhlamanız da ebediyen câiz değildir. Çünkü bu Allah nezdinde büyük bir günahtır."¹⁵

¹² Buhârî, Tefsir, 33/8; Kurtubî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'an*, XIV/227.

¹³ Kurtubî, *el-Cami' li Ahkâmi'l-Kur'an*, XIV/228-229.

¹⁴ Vâhidî, *Esbabu'n-Nüzûl*, s. 206.

¹⁵ Ahzab, 33/ 53. Bkz. Kurtubî, *el-Cami' li Ahkâmi'l-Kur'an*, XIV/227.

2. Hicap Âyeti

Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرٍ نَاظِرِينَ إِنِّيهِ وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعَمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ فَيَسْتَعْجِلُ مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَعْجِلُ مِنَ الْحَقِّ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تُنْكَحُوا أَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا

“Ey iman edenler! Bundan sonra yemeğe davet edilmeksizin, vaktine de bakmaksızın Peygamber’in evlerine girmeyin! Eğer davet edilmişseniz, tam vaktinde gidin ve yemeği yiyince derhâl kalkın dağılın; orada sohbeta dalıp kalmayın! Böyle yapmanız Peygamber’i üzmemektedir; fakat o utandığı için size bir şey söylememektedir. Allah ise hakkı söylemekten çekinmez.¹⁶ Peygamber’in hanımlarından bir şey isteyeceğiniz zaman onu perde arkasından isteyin! Böyle yapmanız hem sizin kalplerinizin hem de onların kalpleri açısından nezih bir davranış olur. Allah’ın elçisi’ni üzmeniz ve O’ndan sonra eşlerini nikâhlamanız size yakışmaz! Zira bu, Allah katında sizin için çok büyük bir ayıp ve günahıdır!”¹⁷

“Hicap”, iki şeyin arasına girip birinin diğerini görmesini engelleyen mani, perde, duvar, bir manada göz kapakları¹⁸, bir manada da hayâ duygusu anlamındadır.

Bu âyetiyle Allah (cc), mü’minlerle Ehl-i Beyt arasına yüzyüze görüşmelerine mani bir perde çekmiş oldu. Artık sahabe, Zevcât-ı Tahirât ile yüzyüze görüşmeyecektir.

Malumdur ki, Rasûlullah’ın odalarının hepsi de mescide açılmakta idi. Artık mescide gelen her sahabe onların odalarına dönüp bakmayacak, Ehl-i Beyt’ten her hangi birinin hal ve hatırını sormayacak. Böylece hem kötü niyetli insanların haince bakışlarına fırsat verilmemiş olacak hem de Rasûlullah’ın hanımlarının sahip oldukları şeref ve haysiyet muhafaza altına alınmış olacaktır.

Hicap âyetinin getirdiği bu hükümlere sahabenin tamamı dahil midir? Sorusunu sorulara şu ayet özel bir cevap niteliğindedir:

¹⁶ Hayâ kavramı hakkında bkz. A’râf, 7/26

¹⁷ Ahzab, 33/53.

¹⁸ Bkz. Nur, 24/30, 31.

“Peygamber hanımlarının babaları, oğulları, erkek kardeşleri, erkek kardeşlerinin oğulları, kız kardeşlerinin oğulları, mü'min kadınlar ve sağ ellerinin malik olduğu kimselerle yüz yüze görüşmelerinde hiçbir günah yoktur. Allah'a karşı gelmekten sakının! Çünkü Allah her şeyi görüp gözetlemektedir!”¹⁹

Hicap âyeti indirilince Hz. Peygamber'in hanımlarının yakınları: “Bizler de mi perde gerisinden görüşeceğiz?” sorusunu sormamaları için bu açıklama yapılmıştır. Buna göre Hz. Peygamber'in eşleri babaları, oğulları, kardeşleri, yeğenleri, kan ve süt sebebiyle nikâh düşmeyen akrabaları, mü'min kadınlar ile köle ve cariyeleri bu hükmün dışında bırakılmıştır.²⁰

3. Hicap Âyetinin Getirdiği Muâşeret Esasları

Allah Teâlâ mü'minlerin, Hz. Peygamber (sav)'in hanımları ile münâsbetlerinde esas olmak üzere Kur'ân'da:

النَّبِيِّ أُولَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَأَزْوَاجَهُنَّ أُمَّهَاتِهِمْ

“Peygamber mü'minlere kendi canlarından daha değerlidir. Onun hanımları, mü'minlerin anneleridir...”²¹ buyurmuştur. Bu âyetle Yüce Allah (cc) hem Rasûlullah'ın hem de hanımlarının sahip oldukları şeref ve haysiyetlerini muhafaza çemberi içine almış oldu.

İbnu'l-A'râbî demiştir ki: Bu âyet-i kerîme, getirmiş olduğu ah-lâkî, te'dibi ve Rasûl'e ta'zimi âmir özelliği bakımından; zevcât-ı tahiratla ilgili tüm kötü düşünceleri bertaraf edici, mükemmel bir muâşeret kâidesidir. Bundan sonra hiçbir kimsenin peygamberin hanımları hakkında fena bir niyet taşınması mümkün olmayacağı gibi Rasûlullah da bu gibi konularda asla eziyet görmeyecektir.²² Zira bu âyetle onlar, mü'minlerin anaları olmuştur...

Ayette “Onun (sav) hanımları mü'minlerin anneleridir.” denilmektedir.

Bu ifade karşısında akla şöyle bir soru gelebilir: Rasûlullah'ın hanımları ne ölçüde mü'minlerin anneleridir? Her konuda öz anne gibi midir? Sosyal ve hukuki ilişkiler de bu hükme tabi midir? Yoksa ilişkiler farklı mıdır? Tüm mü'minlerin görüşmeleri yasak mıdır?

¹⁹ Ahzab, 33/55.

²⁰ Bkz. Buharî, Nikâh, 20; Nesefî, *Medârik*, III/312.

²¹ Ahzab, 33/6.

²² İbnu'l-A'râbî, *el-Ahkâm*, III/1508.

Bu konuda müfessirlerin ittifak ettikleri husus şudur: Rasûlullah'ın hanımları, nikâhlarının haram olması, saygı, hürmet ve ta'zim konularında öz ana gibi telakki edilip diğer konularda yabancı erkeklerle ilişkilerde mevcut hükümlere tabîdirler, öz analar gibi olmamalarıdır. Cassas demiştir ki: Şayet öyle olacak olsaydı; Hz. Peygamber'in kızları mü'minlerin kardeşleri olacağı için sahabeden hiçbiri'nin onlarla evlenmesi caiz olmazdı. Hâlbuki durum bunun tamamen aksine vâkî olmuştur.²³

Şu halde Rasûlullah'ın hanımları, başkalarına, ana gibi nikâhı haram, saygı ve hürmete lâıyk; sosyal münasebetler konusunda ise, hiçbir kimse (anasıyla olduğu gibi) onlara bakmayacak, halvet halinde bulunamacayak, mirasta varis olamayacaktır.²⁴

Şunu da belirtmeliyiz ki, bu ayet, mü'minlerle Zevcât-ı Tahirât arasındaki ilişkileri tamamen sona erdirmiş değildir. Yani, herhangi bir mü'min "Din ve dünya için fayda veren ve istenilmesi adet olan her şeyi onlardan isteyebilir."²⁵ Rasûlullah hayatta iken veya onun vefatından sonra da onlardan dini konuları sorabilir. "Ancak isteyecekleri herhangi bir hacet veya soracakları bir mesele yüzlerine bakmadan yahut perde veya kapı arkasından sorulmalıdır."²⁶ "Çünkü bakmak ve görmek fitnenin birinci sebebidir."²⁷ "Bu gibi ihtiyaçların perde arkasından karşılanması ise her türlü şüpheyi izale edebileceği gibi mü'minleri de şâibeden uzak tutar ve himayeyi kuvvetlendirir."²⁸ Neticede erkeğin kadın hakkında, kadının da erkek hakkında kalplerinde doğabilecek şeytânî vesveselere imkân verilmemiş olur.

Nitekim Allah Teâlâ: "*Bu şekilde istemeniz hem sizin, hem de onların kalpleri için en temiz bir davranıştır.*"²⁹ diyerek Zevcât-ı Tahirât ile ilişkilerde nezahet ve nezakete vurgu yapmıştır.

Denilebilir ki, "Hicap âyeti", erkekler için getirilen edeb kurallarını açıklamıştır. Rasûlullah'ın hanımlarının da yabancı erkeklerle konuşurken uymak zorunda oldukları edeb kuralları yok mudur?

Hiç şüphe yok ki, ikili ilişkilerde, bir taraf kayıt altına alınırken diğerlerinin serbest bırakılmaları arzu edilen sonuca asla ulaştırılmaz. Bilhassa bu serbestlik, cazibeleri sebebiyle, kadınlar için olacak

²³ Cassas, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, III/355.

²⁴ Âlûsî, *Rûhu'l-Maânî*, VII/9.

²⁵ Kurtubî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, XIV/227.

²⁶ İbn Kesîr, *Tefsir*, III/505.

²⁷ Kurtubî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, XIV/228.

²⁸ Kurtubî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, XIV/228; Âlûsî, *Rûhu'l-Maânî*, VII/89.

²⁹ Ahzab, 33/ 53.

olursa, getirilen düzenlemelere uymak pek kolay olmaz. Bu yüzden Allah Teâlâ, doğrudan doğruya Hz. Peygamber'in hanımlarına da hitapta bulunmuştur.

a. *Cilbab Emri*

Yüce Allah Nebisi'ne hitapla şöyle buyurmuştur:

“Ey Nebî, hanımlarına, kızlarına ve mü'min kadınlara söyle, cilbablarını³⁰ üzerlerine alsınlar. Bu onların tanınıp kendilerine eziyet edilmemeleri için daha uygundur. Allah çok affedici ve pek merhametlidir.”³¹

Cilbab, kadınlara mahsus geniş bir örtü veya elbisedir ki, çardan küçük olur ve üstlük tâbir olunur. Başka bir görüşe göre de kadınların büründükleri çara denilir.³² Lisânu'l-Arab'da da şöyle tanımlanır: Kadının başını ve göğsünü örttüğü, ridâdan küçük başörtüsünden büyük, geniş bir elbisedir.³³

Bu ayetle Rasûlullah'ın hanımlarına, cahiliyye kadınlarının görünüş ve kıyafetlerinden ayrılmaları; aynı zamanda mü'min kadınlara has, özel bir kıyafet giyinmeleri emredilmiştir.³⁴

b. *Konuşma Âdâbı ve Üslubuna Riâyet*

Cenâb-ı Hak, Hz. Peygamber'in hanımlarının özel durumları sebebiyle edeb kaidelerine daha fazla önem vermelerini, dolayısıyla yabancı erkeklerle konuşurken, konuşma tarzlarına da dikkat çekmiş ve buyurmuştur ki:

“Ey Nebî'nin hanımları, siz diğer kadınlardan herhangi birileri gibi değilsiniz. Eğer Allah'tan korkuyorsanız, size yabancı olan (nikâhı helâl olan) erkeklerle konuşurken, ses ve sözünüzü özel olarak inceltip kibarlaştırmayın. Sonra kalplerinde maraz (kötülük) bulunanlar tamah ederler. Onlara ma'rûf vechile söz söyleyin.”³⁵

Yani, “Sizler Nebî'nin hanımları olma özellik ve şerefine sahipsiniz. Bu yüzden siz ayrıcalıklı hanımlarsınız! Allah (cc) sizin hakkı-

³⁰ Cilbab: Kadınlara mahsus geniş bir elbisedir ki, çardan küçük olur ve üstlük tâbir olunur. Başka bir kavle göre de kadınların büründükleri çara denilir. (Âsım Efendi, Kâmûs Tercemesi, I/177). Lisânu'l-Arab'da da şöyle tanımlanır: Kadının başını ve göğsünü örttüğü, ridâdan küçük başörtüsünden büyük ve geniş bir elbisedir. (İbn Manzûr, Lisânu'l-Arab, I/273).

³¹ Ahzab, 33/ 59.

³² Âsım Efendi, Kâmûs Tercemesi, I/177.

³³ İbn Manzûr, Lisânu'l-Arab, I/273.

³⁴ İbn Kesir, Tefsir, III/518.

³⁵ Ahzab, 33/ 32.

nızda özel olarak âyet indirmiştir. Eğer takvaya sarılırsanız salih amellerinizdeki ecriniz iki kat ödenecektir. Siz bu hasletleriniz sebebiyle diğer kadınlardan farklısınız.”³⁶

“Sözde hûdu”, sesi yumuşatmak, inceltmek, kasıtlı olarak kibar, alımlı ve nazik konuşmak demektir. Bunun aşırısı ise, bir erkeğin karşısında kırıtmak; cilve ile işveli hareketlerle yılışarak konuşmaktır. Hiç bir iffetli kadın; özellikle de Peygamber hanımları yabancı erkeklerle çekici bir eda ile konuşmamalıdır. Eğer böyle yaparlarsa, kalbinde fitne ve fücra meyil olan; iffetsizlik, namussuzluk ve hayâsızlık illeti bulunan bazı kimselerin onlara tamah etmeleri mümkündür. *“Bu kadın bana neden böyle konuştu ki!...”*, *“Acaba!...”* diyebilirler. *“Sözde sihir vardır.”*³⁷ hadisi de bu hususta hatırlanabilir.

Genelde kadınlar, erkeklerle konuşurken, hiç bir kasıt veya art niyet düşünmeksizin, seslerini inceltip yumuşatırlar; nazik, kibar ve müdedeb görünmeye özen gösterirler. Belki de bir kısmı cilveli konuşmaya meraklıdır... Kötü niyet söz konusu olmadığı sürece bunda, onlar açısından bir beis yoktur. Fakat bu konuşma üslubundan etkilenebilecek erkeklerin çıkmayacağı da söylenemez! *“Bu kadın ne kadar güzel konuşuyor!”*, *“Acaba benim için mi?”* diyenler de olabilir.

İşte bu yüzden, ey Nebi'nin hanımları! *“Sizler sesinizi (özellikle) inceltip yumuşatarak, çekici bir biçimde konuşmayınız; kalbinde maraz olanlar bu konuşma biçiminizle bir tamah içerisine girebilirler!”*³⁸

Doğal olarak kocalarınızla gayet cilveli ve işveli bir eda ile konuşabilirsiniz. Hatta konuşma üslubunuzu daha da güzelleştirebilirsiniz. Onlara güzel görünmek, sevdiğiniz bildirmek, cazibenizi ortaya koymak için istediğiniz nezaketi ve kibarlığı sergileyebilirsiniz;³⁹ lâkin yabancı erkeklerle konuşurken öyle yapamazsınız; biraz ciddi, üslubunuza dikkat ederek örfe uygun yani aklın ve dinin kabul edeceği bir biçimde konuşmalısınız.⁴⁰ Çünkü kadınlara karşı zaafiyeti olan, onların konuşmalarından anlam çıkartmaya meyilli kimseler, sizlerin nezaketinizi kötüye yorumlamak suretiyle hakkınızda bir düşünceye kapılabilirler. Bu sebeple fitneye sebep olmayınız; kimse sizin konuşma biçiminize bakarak bir mesaj çıkarmasın veya bir beklenti içerisine girmesin!

³⁶ Kurtubî *el-Câmi' li Ahkâmî'l-Kur'an*, XIV/177.

³⁷ Buharî, Tıb, 51.

³⁸ Kurtubî, *el-Câmi' li Ahkâmî'l-Kur'an*, XIV/177.

³⁹ İbn Kesir, *Tefsir*, III/482.

⁴⁰ İbn Kesir, *Tefsir*, III/482.

“*Kalpteki maraz*”, takva'nın zıddı olan *fücür* anlamındadır. Böylesi kimseler için, “*Ne Allah'tan korkar ne de kuldân utanır*” denilir ya, işte öyle bir edepsizlik halidir. Pek çok müfessir tarafından iman zayıflığı ve bundan kaynaklanan şehvî eğilimlere aşırı istekli olma, kadına düşkünlük; fitne ve iffetsizlik hâli olarak açıklanmıştır.⁴¹ *Fücür*, takvanın zıddı olduğuna göre, Allah'a karşı gelmekten sakınmama, yapılan ikazlara kulak asmama ve şehvî arzularının tutsağı olarak eylemlerine devam etme olarak anlamlandırılabilir.

Bir kısım müfessirler, bu ayetten hareketle, kadın sesinin din açısından namahrem; yani nikah düşen erkelere haram olduğu hükümüne varmışlardır. Bu yargı sebebiyle 'iffetli kadınların seslerini yabancı erkelere duyurmamaları gerektiği kanaatine varmışlardır. Hatta bu kadınların, ihtiyaç gereği yabancı erkeklerle konuşmak durumunda oldukları zaman, kasıtlı olarak seslerini kalınlaştırmaları, sert ve kaba bir tarzda konuşmaları gerektiğini önermişlerdir.

Hâlbuki ayette dikkat çekilen husus, sesin özellikle inceltilmesi ve bilerek konuşma üslubunun çekici hale getirilmemesidir. Devamındaki, “*Örfe uygun söz söylesinler.*” cümlesinden de anlaşılıyor ki burada ‘*Konuşmasınlar!*’ denilmemiş, hatta konuşsunlar, ama “*Örfe uygun söz söylesinler.*” denilmiştir. Ayetteki “*Kalın ve kaba bir sesle veya sert bir tavırla konuşsunlar.*” anlayışı “*Örfe uygun söz söylesinler.*” ilkesine aykırıdır. Zira sesi kasıtlı olarak kabalaştırmak “*Örfe uygun konuşmak*” değildir. Kur'an'da *örfe*, aklın şehâdeti ile gönüllerin kendisine yatıştığı, tabiatların hüsn-i kabul ile karşıladığı şeydir. Değişik bir ifade ile “*Akl-ı selimin makul gördüğü, dinin de onayladığı şey örftür.*”

Ferra demiştir ki: “*Facirin tamah etmeyeceği, doğru anlaşılıp mesaj olarak değerlendirmeyeceği biçimde konuşsunlar.*”⁴² İbn Kesir de âyeti şöyle anlamıştır: “*Peygamber'in hanımları, yabancı erkeklerle konuşurken, kocaları ile konuştukları gibi, işveli ve edalı bir biçimde değil, normal bir dil ve ifade ile konuşmalıdırlar.*”⁴³ O hâlde bu ayete dayanarak kadın sesi yabancı erkelere haramdır denilemez! Bir kadının, örfe uygun olmak şartıyla, yabancı bir erkekle konuşması da yasak değildir. Yasak olan, konuştuğu erkek tarafından mesaj olarak algılanabilecek, erkeklik hislerine hitap edecek nitelikte alımlı bir ifade ile konuşmaktır!

⁴¹ Bkz. Taberi, *Camî'ül-Beyan*, XXII/3; İbn Kesir, *Tefsir*, VI/403.

⁴² Bkz. Ferra, Ebû Zekerîya Yahya b. Ziyad (v. 207/822), *Meânî'l-Kur'an*, Kahire, tsz., II/342.

⁴³ İbn Kesir, *Tefsir*, VI/405.

c. *Teberrüç'ten Sakınma*

Güzel görünmek, güzelliğini başkalarına gösterip tastik ettirmek, teşhir ettiği güzelliği ile çalım satmak bazı kadınların özelliğidir. Herkesin dikkatini çekmek ve yıldız olmak isteyen kadınlarda bu duygular daha da bârizdir. Kendilerine yöneltilen iltifatlar ve güzelliği ile ilgili söylenen sözler, birçoklarının sahnelere atılmasına sebep teşkil eden etkenlerin başında gelir. Sonu da sahne hayatı.

Teberrüç, 'BRC' kökünden olup ortaya çıkmak, görünmek, yükselmek, parlamak gibi manalara gelmektedir. Mukatil b. Süleyman demiştir ki cahiliyye devrinde bir kadın, başörtüsünü başına alır; boynunu, gerdanını açar, gerdanlık ve küpelerini göstererek erkeklerin arasında dolaşırsa, buna *teberrüç* denilmekteydi.⁴⁴

Kelimenin kök anlamından hareketle *teberrüç*, *burçlaşmak*, yıldızlaşmak, görünüm ve hareketler itibariyle çekici ve gösterişli hale gelmektir. Tıpkı gökteki burçların, parlaklığı ile diğer yıldız kümeleleri arasında hemen göze çarpıp seçildikleri gibi, kadınlar da göz alıcı süsleri ve dikkat çekici giysileri ve takılarıyla; özellikle de kıvrak hareketleriyle kendilerini teşhir etmesinler, anlamındadır.

Aktrist ve sanatçılara Türkçemiz'de *yıldız*, Fransızca'da *star*, Arapça'da ise *burç* tabir edilmektedir. *Teberrüç*, "*Bir kadının, kendisini süsledikten sonra, süs ve endamını başkalarına göstermek*"⁴⁵ "*Güzelliğini beğendirip kendisine hayran bırakmak maksadıyla, kırta kırta, edalı bir şekilde yürümesi*"⁴⁶ mânâsına gelir ki, prensip olarak dinen; neticesinin vehameti açısından aklen normal bir hareket değildir. Bu sebeple Allah Teâlâ, iffetli ve saygı değer hiçbir kadına yakışmayan bu davranış şeklini, özellikle Rasûlullah'ın taht-ı nikâhında olma şerefine sahip olan hanımlara hiç yakıştırmamaktadır. Bunun için, hususen Nebi'nin hanımlarına hitapla tüm mü'min kadınları *teberrüçten* menetmiştir.⁴⁷

Yani, "*Ey Peygamber hanımları, eski cahiliyye döneminizde olduğu gibi, hiç ihtiyaç yokken süslenip püslenip dışarıda dolaşmayın!*"⁴⁸ *Evvelki cahiliyyet devri kadınları gibi kırıla-döküle ve süslerini göstererek göstere*⁴⁹ *yürümeysin.*"⁵⁰ buyurmuştur.

⁴⁴ İbn Kesir, *Tefsir*, VI/406.

⁴⁵ Âsım Efendi, *Kâmûs Tercemesi*, I/703.

⁴⁶ İbn Kesir, *Tefsir*, III/482.

⁴⁷ Nesâî, *Medârik*, III/302.

⁴⁸ İbn Kesir, *Tefsir*, III/482.

⁴⁹ K. Beydâvî, *Envâru't-Tenzil*, II/245.

⁵⁰ Ahzab, 33/ 33.

Gerekçesini de şöyle açıklamıştır:

*“Ey ehl-i beyt, (bu emir ve yasaklarla) Allah (cc) ancak sizden ricisi (her türlü kötülükleri) gidermek ve sizleri tertemiz yapmak diler.”*⁵¹

Peki *“Nebi'nin hanımları ne yapmalıdırlar?”* denilecek olursa, cevabı âyetin devamındadır:

*“Evlerinizde oturun, eski cahiliye dönemindeki gibi açılıp saçılmayın; namazı ikame edin, zekâtı verin, Allah'a ve Rasûlü'ne itaat edin! Evlerinizde okunan Allah'ın ayetlerini müzâkere edin ve hikmeti düşünün! Allah her şeye nüfuz eder, her şeyden haberdardır.”*⁵²

Âyet-i kerîmeden de anlaşılıyor ki, genellikle kadınların, yabancı erkeklerle zarurete binaen yapacakları görüşmelerde, giyim kuşamları da dâhil takınacakları tavırlar, kendi menfaatleri açısından oldukça önemlidir. Bir anlık, geçici bir heves, uygunsuz bir cilve ve kıvrıtma, başlarına istenmeyen durumlar getirebilir. Güzel kabul edilip alkışlanırlar, hatta devrin yıldızı dahi olabilirler. Fakat netice? Özellikle Müslümanlar için.

Şu halde akli başında olan her Müslüman kadın, Allah Teâlâ'nın âyet-i kerîmeleriyle öğretmiş olduğu âdâbın tamamına riâyet edip davranışlarını onlara göre ayarlamalıdır. Aksi halde kendilerini edepsiz ve ahlâksız insanların tacizlerinden kurtaramazlar.

⁵¹ Ahzab, 33/ 33.

⁵² Ahzab, 33/33, 34.